

Heta Tuppurainen

Isäni,
RÖLLI

DOCENDO

Heta Tuppurainen

ISÄNI, RÖLLI

DOCENDO

Laulun sanat Allu Tuppuraisen kappaleista Omituisten otusten kerho, Rölli pelkojen maassa, Pahan valtakunta, Ensimmäinen Emmentaalinautti, Int, Häläpäti-laulu, Elefantti-Antti ja Siili Suhonen, Hiekkalaatikon kauhu, Osta-Rap, Onnellisten jonossa, Viisastenkivi, Niin rakasta mua, Röllin tavaralaulu, Ruttusen oikosulku, Murheeton mies, Mielikuvitusmies, Miessika, Vain ystävyys, Naapurin hullu poika, Usvametsän neito, Suunnistuslaulu, Mauno Mato, Sotatorvi sekä Meitä viisaammat julkaistu tekijän luvalla.

Katkelman Kahlil Gibranin teoksesta *Profeetta* suomentanut Annikki Setälä.

Tekla Holopaisen saarnat lainattu teoksesta *Katso, Ylkä tulee. Valmistukaa!* (Herätysseuran kirjapaino, Suolahti).

WSOY:n kirjallisuussäätiö on tukenut teoksen kirjoittamista.

© Heta Tuppurainen ja Docendo, 2024

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.
www.docendo.fi

Kansi: Jyri Alanne / Viestintä Kreivi
Taitto ja ulkoasu: Keski-Suomen Sivu Oy

ISBN 978-952-382-922-0

Painettu EU:ssa

Signelle.

Kertoja astelee hitaasti lavalle. Yleisö hiljenee. Kertoja ottaa paikkansa etunäyttämöltä, yleisöstä katsoen vasemmalta. Hän napsauttaa sormiaan, ja näyttämön valot sammuvat. Jäljelle jää vain kirkas spotti, joka saa Kertojan piirteet näyttämään yhtä aikaa haalistuneilta ja korostetun meikatuilta.

Kertoja katselee yleisöä, pakottaa heidät pysähtymään hetkeksi. Sitten hän nojautuu eteenpäin ja kuiskaa.

KERTOJA: Tervetuloa teatteriin.

ALKUSANAT

Isä ei missään nimessä olisi halunnut minun kirjoittavan tällaista kirjaa.

Hän on kieltämättä aina kannustanut minua kirjoittamaan, omalla savolaiseen vähättelyyn naamioidulla tavallaan: ”Älä mittään, kyllähän se joskus voi olla, että sinäkin jotain kirjoitat.” Mutta että hän itse kirjan aiheena, voi kuinka vaivaannuttava ajatus!

Isä on ottanut omiin juttuihinsa paljon inspiraatiota ja jopa suoria lainauksia elämästään. Toki hän on aina jälkikäteen väittänyt, etteivät tarinat tai laulut tai mitkä milloinkin oikeasti kerro kenestäkään, varsinkaan meistä kaikkein läheisimmistä – katsos taiteilijan vapaus. Mutta jos joku kirjoittaa mitä tahansa, ainahan kaikki miettivät, mikä osa on totta ja mikä värikynää. Niin minäkin olen miettinyt.

Olen koko elämäni etsinyt itseäni isäni aikaansaannoksista. Pelännyt ensin, millaisen jäljen itsestäni niistä löydän, ja sitten, mitä jos en näykään niissä edes pienen pienenä ajatuksena. Olen aina pitänyt isää elämäni suurimpana henkilönä. Sellaisena, joka on tehnyt lähtemättömän vaikutuksen ja määrittänyt ihmisenä myös minua. Entä jos hänellä onkin kokonainen elämä, jossa minusta ei näy vilaustakaan? Elämä, josta puoli Suomea on kuullut ja josta tuntemattomat ihmiset edelleen minulta kysyvät sukulaissuhteemme paljastuttua. Röllin elämä.

Röllin on isäni vuonna 1985 luoma satuhahmo. Se seikkaili ensin 1980-luvulle soveliaaseen tapaan äänitarinoina kasetti-

nauhoilla, sitten tv-ohjelmana *Pikku Kakkosessa*, näytelminä teattereissa ja lopulta myös elokuvissa ja ties minä suklaamunan krääsänä. Rölli alkoi pienestä, kasvoi suuremmaksi ja muuttui lopulta aivan toiseksi kuin isä oli alkujaan tarkoittanut.

Minun elämässäni Rölli on aina ollut yksi perheenjäsen, josta ei ikinä pääse eroon, niin hyvässä kuin pahassa. Se takeruu elämäni käännekohtiin sitkeästi kuin kissankarva vaatteeeseen.

Niin kauan kuin muistan, minulta on kysytty yhtä ja samaa kysymystä: ”Miltä tuntuu olla Röllin tyttö?” Tarhaikäisenä perässäni käveli lapsia, jotka yrittivät saada selville, onko minullakin häntä. Ensimmäisellä luokalla kävimme opettajan johdolla Vaasan kaupunginteatterissa katsomassa *Rölli ja metsänhenki* -näytelmän. Seuraavina päivinä pohdimme näytelmää äidinkielen tunnilla sekä piirsimme siitä kohtauksia kuvaamataidossa. Ihmettelin, kun luokkakaverini, silmälasipäinen Iiro, paljasti hiukan pelänneensä Iso-Röllin jalkoja. Nehän oli valmistettu paperimassasta ja niitä käyttänyt näyttelijä, Risto Saarela, oli harvinaisen harmiton kaveri! Tiesin myös, että näytelmän päätähti kävi näytöksen väliajalla viilennyssä henkilökunnan talouskeittiön jääkapissa.

En milloinkaan päässyt muiden lasten kanssa samalle sadun tasolle, sillä minulle Röllin lumon alla oli aina isä. Älä käsitä väärin, isässä oli kyllä lumoa kerrakseen. Muille se on vain tunnut jäävän Röllin jalkoihin.

Siispä minä kirjoitan isästäni oman näkemykseni. Täysin subjektiivisesti värittelen menemään ja jälkikäteen tyytyväisenä nojailen taiteelliseen vapauteeni. Että siitäs saat, isä.

Tältä tuntuu olla Röllin tyttö.

ROOLIJAKO

Näen teatterikohtauksia. Ne tulevat päähäni visuaalisina välähdyksinä. Olen nähnyt niitä vuosikausia mutta vasta nyt ymmärtänyt, minne ne sijoittuvat. Asia on toki jälkeensä järkeenkäypä, olenhan lapsesta saakka teatterissa rampanut. Kai tämä on aivojeni keino yrittää ymmärtää tapahtunutta. Pelkkä kuva ei riitä, kaipaan moniulotteisuutta. Isäkin näkee välähdyksiä, mutta hänellä ne sijoittuvat milloin teatteriin, milloin elokuvaan ja joskus jonnekin, mitä hän ei osaa määritellä.

Yhden välähdyksen isä näki 1980-luvun lopulla Vaasassa, ihmisten hylkäämässä ja luonnon valtaamassa Mansikkasaaren satamarakennuksessa. Aurinko paistoi sisään rikkinäisistä ikkunoista ja osui rakenteiden läpi kasvaviin puihin. Siellä ne yhtäkkiä tanssivat hänen edessään, Roskanheittäjät. Hän juoksi kotiin kirjoittamaan *Rölli – hirmuisia kertomuksia* -elokuvan käsikirjoitusta.

Monessa minun välähdyksessäni kirkas spottivalo seuraa kohtauksen päähenkilöitä. Tila loppuu mustuuteen, lavasteiden reunaan. Osassa kohtauksista on musiikkia, toisinaan tehokeinoksi on valittu hiljaisuus. Joskus katselen tapahtumia ulkopuolisena katsomosta. Toisinaan kyseessä on selvä pätkä monologiteosta, jossa esitän itse kaikkia rooleja. Lennosta vaihdan hahmoa muuttamalla asentoani, katseen suuntaa ja ääntä.

Mutta ennen esitystä on paljon vaiheita, jotka eivät näy yleisölle. Tarvitaan käsikirjoitus. Oletko koskaan pidellyt käsissäsi sellaista?

Teatterissa käsikirjoitusta kutsutaan roolivihkoksi tai plariksi. Vihkonen sisältää näytelmän kaikki kohtaukset, jokaisen repliikin ja merkittävimmät yksityiskohdat, joiden näytelmäkirjailija kokee kuuluvan esitykseen, esitettiin sitä sitten Lontoossa tai Loimaalla. Parenteseilla tarkoitetaan merkintöjä, jotka ohjaavat näyttelijöiden toimintaa, mutta joita ei ole tarkoitus sanoa lavalla ääneen. Jos esimerkiksi salamanisku tai tietyn repliikin huutaminen on tarinan etenemisen kannalta merkityksellistä, se lukee parenteesina sulkeissa tai kursivoilla.

Näyttelijät saavat kukin oman plarinsa uuden näytelmän harjoitusvaiheen alkaessa. A4-kokoinen vihko on tuoreeltaan siisti, mutta nopeasti sivut täyttyvät merkinnöistä ja taitoksista ja alkavat repsottaa. Jotkut näyttelijät värjäävät omat repliikkinsä kirkkailla alleviivaustusseilla. Toisille riittää pelkkä lyijykynä. Ensimmäisten harjoitusviikkojen jälkeen plarit ovat jo hyvinkin omistajiensa näköisiä.

Teatterimaailma on täynnä pinttyneitä taikauskoisia tapoja, joista ei jousteta. Tästä syystä plaria ei mielellään saa säilyttää lattialla. Se toisi huonoa onnea. Roolivihkon heittäminen lattialle, tai edes vahingossa pudottaminen, on anteeksipyydetty teko. Se tapahtuu suutelemalla plarin kantta.

Useimpien plarien alussa on luettelo näytelmän rooleista. Ne eivät ole mielivaltaisessa järjestyksessä, vaan hierarkkisesti listattuna roolin suuruuden ja merkittävyyden mukaan: ensimmäisenä pääroolit, sitten sivuroolit ja lopuksi avustavat roolit.

Monessa näytelmässä on niin sanottu pääpari, jonka välille rakennetaan dramatiikkaa. Joskus yhteys on romanttista laatua, kuten vaikka Romeolla ja Julialla. Toisinaan pääroolien välillä vallitsee muunlainen jännite, vaikkapa kateus, kuten Mozartilla ja Salierilla näytelmässä *Amadeus*.

Pääparin draamailua pehmentää ja keventää kakkospari. Opereteissa parivaljakko tunnetaan myös subrettiparina. Tyy-

pillisesti kakkosparin hahmojen tehtävä on naurattaa yleisöä ja tuoda esitykseen hiukan happea. Toisinaan käy niin, että kakkosparin tarinasta tuleekin pääparia koskettavampi. Näin käy lempimusikaalissani *Cabaret*, jossa juutalaisen hedelmäkaupiaan rakkauden tielle marssii natsi-Saksan armeija.

Näytelmän pienempiä rooleja ei sovi väheksyä. Niillä on aina tarkoituksensa. Ne vievät tarinaa eteenpäin tai ovat vastuussa käännteistä. Varsinaiselle näyttelijäntyölle ne tarjoavat usein herkullisia mahdollisuuksia, sillä toisin kuin useimmista päärooleista, sivurooleista yleisön ei tarvitse välttämättä pitää. Niinpä näyttelijä voi päästä tutkiskelemaan itsestään löytyviä hankalia tunteita, kuten vihaa ja katkeruutta.

Plarin roolilista koostuu usein pelkistä nimistä, mutta joskus mukana on myös hahmojen kuvailua. Se saattaa lyhyesti avata sukulaissuhteita tai muistuttaa jostain ulkonäköön, ammattiin tai luonteeseen liittyvästä piirteestä, joka määrittää henkilöahmoa perustavanlaatuisella tavalla.

Olen aina hämmästellyt näyttelijöiden kykyä muodostaa käsitys kokonaisesta ihmisestä vain noista muutaman sanan mittaisista kuvailuista sekä hahmon repliikeistä. Lukioikäisenä yritin lukea isän roolivihkoja, enkä kerta kaikkiaan ymmärtänyt, miten hän pystyi näkemään tekstirivien välissä niin paljon. Jotenkin hän yhdisti nuo ensimmäisen sivun lyhyet kuvailut repliikkeihin ja tulkitsi näistä roolihahmojen syvimmit kipupisteet, intohimot ja toiveet. Aikansa pähkällytään hän hahmotti, miten rooli liikkuu, puhuu, nauraa tai itkee.

Saat nyt kokeilla, pystytkö samaan. Tämä tarina sisältää seuraavat henkilöahmot:

Isä: Allan "Allu" Tuppurainen.

Teatterinäyttelijä, vahvimmillaan komedioissa.

Ei kestä kohteliaisuuksia tai usko kehuja.

Inhoaa julkisuutta.

Rölli: Satuhahmo. Erakko, joka filosofoi elämästä. Tekee tuhmuuksia, mutta on sisimmässään pehmo. Tunnistettavina piirteinä häntä, takkuinen tukka sekä yksi iso hammas.

Kertoja: Allun tytär, Heta Tuppurainen. Havainnoija, jonka vuoro on vihdoin kommentoida.

Päivärannan mummo: Aino Tuppurainen. Allun äiti, Kertojan isoäiti. Piinattu nainen, läheisilleen raskas ja hankala.

Martti: Allun isä, Kertojan ukki. Lupsakka mies, joka valitettavasti ehti kuolla ennen Kertojan syntymää.

Mamma: Tekla Holopainen. Ainin äiti, Allun isoäiti, Kertojan isoisoäiti. Profeetta ja sisarkoti Myrtilaakson perustaja. Lyhyt ja pyöreä saarnaaja.

Äiti: Allun ex-vaimo, Kertojan äiti. Lääkäri.

Avustavina rooleina muun muassa:

Tuija Piepponen, näyttelijä ja taidemaalari

Kake Aunesneva, näyttelijä

Pekka Salo, Pikku Kakkosen toimittaja ja ohjaaja

Juha Lagström, näyttelijä ja lauluntekijä

Ilkka Aro, näyttelijä

Rantakadun nainen

Tapahtumapaikkoina vuosien 1901–1980 Kuopio, vuosien 1981–1987 Pori sekä vuodesta 1987 eteenpäin Vaasa.

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS

ISÄN TYTTÖ

”K uulostaa siltä, että olet aina miettinyt ja analysoinut paljon tunteita, mistä ne tulevat ja miten ne näkyvät. Oletko siinä samalla ehkä unohtanut tuntea ne?”

Tuijotan terapeuttia. Olen juuri kuvaillut, kuinka meillä on aina voinut puhua tunteista. Nuoruudessani isän ja minun tyyppilliset päivälliskeskustelut käsittelivät useimmiten näytelmiä, elokuvia ja tv-sarjoja. Isä opetti, kuinka komedia on eräänlaista nuorallatanssia. Jos pysähtyy miettimään, millekäs tässä oikein nauretaan, alkaakin itkettää.

Joskus ruoka ehti jäähtyä, kun hyppäsimme molemmat liikkeelle tutkimaan, missä kohtaa vartaloa suru näkyy tai miten pelko pienentää. Samalla piti toki tarkistaa, kumpi meistä pysyy pidempään lattialla kulmanojassa.

Olemme nuoruuteni aikana ruotineet puhki Lady Macbethin vallanhimon ja Antonio Salierin kateuden. Pilkkoneet palasiksi *Frasierin* rytmytyksen ja laulaneet läpi kaikki *Cabaret'n* ja *My Fair Lady'n* kappaleet. Nauraneet vedet silmissä ja kiroilleet kuin merimiehet. Miten voi olla mahdollista, että olisin kaiken keskellä unohtanut tuntea?

Ensimmäinen muistoni isästä on satujen nauhoittaminen. Rakastin ääneen luettuja tarinoita, ja etenkin iltaisin ne rauhoittivat minut uneen. Iltoihin painottuvan teatterityön vuoksi isällä kuitenkin oli harvoin mahdollisuus lukea minulle iltasatuja. Niinpä eräänä sunnuntaisena iltapäivänä hän pystytti alkeellisen äänitysstudion olohuoneemme vaaleiden nahka-

sohvien ääreen, pyysi minua valitsemaan muutamia lempisatujani kootuista lastenkirjoista ja alkoi lukea niitä kasetille.

Istuimme sohvalle. Isä viritteli mikrofonin hyvään asentoon ja painoi äänitysnapputta. Hän luki valitsemiani tarinoita näyttelijän varmallalla äänellä. Ensin aasista, joka ei pitänyt retiiseistä, ja sitten kummallisesta pariskunnasta, jonka mies sai kolme toivomusta ja toivoi vaimonsa nenän muuttuvan makkaraksi.

En juurikaan pystynyt keskittymään, saati nauttimaan tarinoista. Olin liian täpinöissäni äänityksestä. Isä oli selittänyt, kuinka tärkeää olisi olla hiljaa nauhoituksen aikana, sillä mikrofoni nappaisi kaikki äänet ympäriltään ja tallentaisi ne kasetille. Yritin olla kiemurtelematta nahkasohvalla, jottei kallisarvoiselle satunauhalleni eksyisi minkäänlaisia narahduksia tai kurahduksia. Mutta jonkin ajan päästä minut valtasi pakottava tarve sanoa jotain ääneen. Kommentoida isän lukemaa. Jättää jälki siihen hänen äänensä rinnalle.

Olin jo muuttanut pois kotoa, kun kuulin pätkän tuolta nauhalta. Järkytyin siitä, miten nuorelta kuulostan. En osaa edes puhua kunnolla, vaan lässytän ja varsinkin ässäni suhisevat voimakkaasti. En tunnista ääntä omakseni, jos en tietäisi, että se olen minä. Hermoja kiristävän kirkkaasta lapsenäänestä paistaa tarve jättää jälki isän äänen viereen, edes pieneksi hetkeksi.

Saatko nyt kiinni siitä, miten tärkeä isä on minulle aina ollut?

Lapsena uskoin, että isä tiesi kaiken. Hän luki paljon, käytti joka aamu ikuisuudelta tuntuvan ajan *Helsingin Sanomien* läpi kahlaamiseen. Kävimme yhdessä Palosaaren kirjastossa ja ihmettelimme avaruuden äärettömyyttä, muinaisen Egyptin hautalöytöjä sekä valtamerien syvänteissä valoa hohtavia pieneliöitä. Ei ollut asiaa, josta isä ei olisi jotain tiennyt. Ei sellaista kysymystä, johon hän ei osannut minulle vastata.

”Isi, mikä se on se hämähäkinvei? Onko kanan sukunimi lintu? Mihin tarvitaan jumalia?”

Minusta kasvoi isän tyttö. Vietimme paljon aikaa kahdestaan, sillä ollessani 5–8-vuotias äitini asui arkipäivät toisaalla. Hän erikoistui 90-luvulla naistentautien ja synnytysten erikoislääkäriksi Tampereella, ja tuolloin isä kantoi päävastuun minun arjestani. Käytännössä tämä tarkoitti lähinnä muonitusta ja kyyditystä tarhaan. Koulun alkaessa olinkin jo aika lailla itseohjautuva napero. Järjestely toistui vanhempieni erotessa vuonna 2004. Tuolloin olin 15-vuotias ja valitsin jäädä asumaan isän luo Vaasaan, kun äiti muutti pysyvästi Tampereelle.

Koko nuoruuteni ihailin isää. Halusin olla samanlainen kuin hän. Yhtä lahjakas, yhtä nokkela, yhtä hauska. Halusin samanlaista valtaa kuin hänellä. Se ei ollut perinteistä maskuliinista valtaa, ei rahaa tai asemaa. Se oli jotain vaikeasti määriteltävää, jonka tunsin häntä katsoessaan. Jos isä niin halusi, hänestä ei voinut irrottaa silmiään. Teatterin lavalta isä sai ihmiset nauramaan ja itkemään, ylipäättään tuntemaan. Karismaksi sitä varmaan useimmat kutsuisivat. Jos minä arjessani joskus satuinkin unohtamaan tuon isän vallan, eipä aikaakaan, kun joku kyllä muistutti paikastani maailmassa.

”Niin sä oot *se Allun tyttö*.”

Lukion jälkeen halusin omilleni. Muutin Tampereelle ja etsin paikkaani useamman vuoden, kunnes päädyin yliopistoon. Opiskelu laajensi rytinällä käsitystäni maailmasta. Opin jatkuvasti uusia asioita ja puhumaan niistä tavoilla, joihin isällä ei ollut sanoja. Hän reagoi kyseenalaistamalla kaikkea yliopistossa sisäistämääni. Minä puolestani provosoiduin, intin vastaan ja raivosin kuin teini-ikäinen. Tuntui, että isä muuttui kyyniseksi jääräksi, vaikka jälkikäteen ajateltuna se taisin olla minä, joka kasvoin vihdoin omaan suuntaani.

Täyttäessäni kolmekymmentä olimme jo ajautuneet aika kauaksi toisistamme. Perusturva oli toki olemassa, eikä varsinainen riitely kuulunut tapoihimme. Tunsin kuitenkin, ettei isää juuri kiinnostanut kuulla kipuiluistani. Ehkä hän koki kasvattajan velvollisuutensa tulleen päätökseen? Harvoissa puhelinkeskusteluissamme hän vei kaiken tilan. Usein minua itketti puheluiden jälkeen, vaikka en tarkalleen osannut sanoa miksi. Joskus jätin vastaamatta, ja silmissäni kirveli syyllisyys. Hiljalleen ajauduimme puhumaan vain tutuista ja turvallisista aiheista, jotka olivat riittävän kaukana todellisesta elämästä: teatterista ja elokuvista.

Näyttelijällä on ammatillinen lupa näkyä ja kuulua. Vaatia huomiota. Mutta jotenkin olen aina tiennyt, ettei lavalla näkyminen ole riittänyt isälle. Kaikki ne katseet eivät ole paikanneet niitä kertoja, kun ei ole tullut nähdyksi. Niitä kertoja, kun ei ole riittänyt, kun ei ole kelvannut. Kun on joutunut pelkäämään ja epäilemään. Teatterissa yleisö on aina ollut väärä.

Tiedätkö sinä sen, isä? Kenen katsetta sinä yleisöstä haet?

Minä tiedän omani. Se olet sinä.

Yhä uudestaan tunnun löytäväni itseni ihmissuhteista, joilla parhaani mukaan yritän paikata tarvettani tulla nähdyksi. Toistuvasti väsyttän itseni työllä, tekemisellä, uuden oppimisella. Kaikilla noilla huudan maailmalle, että joko nyt riittäisin. Kuitenkin syvällä sisimmässäni tiedän, ettei kukaan tai mikään voi korvata minulle isän katsetta.

Näe minut, isä. Näe minut, isä kiltti. Näe nyt saatana.

”On hirvittävän vaikea antaa toiselle sellaista, mitä ilman on itse lapsena jäänyt”, terapeutini sanoo.

ISÄNPERINTÖ

Sitä perii vanhemmiltaan valtavasti. Lihaa, verta ja geenejä. Sitten perii toisenlaisia asioita. Vaikeammin rajattavia, epämääräisiä ja muodottomia. Eräänlaisia tarinoita, kertomuksia siitä, mistä olemme tulleet, millaisia olemme ja millaisia emme ainakaan ole. Oppeja siitä, kuka on tehnyt meille väärin, mihin ei saa luottaa ja kuka taas on aina oikeassa. Perimme niin paljon, että joskus on vaikea nähdä kaiken alta itseään.

Aloitetaan näkyvistä asioista. Silmäni olen perinyt isältä. Hänen ruskeat nappinsa näyttivät etenkin nuorempana miltei mustilta. Vanhemmiten ne tuntuvat hiukan vaalenneen ja saaneen punertavaan taittavia kastanjan sävyjä. Vaikka Röllille on vuosien mittaan isketty vaikka minkä näköistä peruukkia ja maskia, isän silmät tekevät hahmosta aina tunnistettavan. Yksi lempivalokuvani isästä on *Röllli ja metsänhenki* -elokuvasta. Kohtauksessa Rölli on juuri löytänyt itselleen uuden kodin ja tuijottaa sitä haltioituneena. Potrettikokoon rajatun kuvan taustalla on sinisävyisiä valoja, ja peruukin ja maskin yksityiskohdat tulevat hienosti esiin. Mutta aina ensin katse hakeutuu isän silmiin. Ne ovat intensiiviset, täynnä tunnetta.

Minun silmiäni ruskea on vaaleampaa sävyä, kuin isältä perittyyn tummuuteen olisi sotkettu maantien hiekkaa. Lisäksi silmiäni ulkoreunassa on selkeästi erottuva tummanharmaa kehä. Se saattaa olla perua äitini vihreistä silmistä. Näen tässä jotain runollista. Äiti on aina ollut meillä se, joka pitää kokonaisuuden kasassa. Kuin hänen geeninsä olisivat halunneet

päästä varmistamaan, etten näe koko maailmaa pelkästään isän värittämänä. Mutta vartaloni lyhyehkö mitta, se tulee isän puolelta sukua.

Olen aina viihtynyt lyhyenä. Etenkin matkustaessa siinä huomaa paljon positiivisia puolia. Lyhyuteni myös helpottaa miehiä tuntemaan itsensä suuriksi rinnallani. Se tuntuu olevan monelle tärkeää.

Isä on minua hiukan pidempi, nykyään painunut kokoon noin 165 sentin mittaiseksi. Hänelle tuo pituus on toki tarkoittanut tietynlaisen perinteisen miehekkyyden karsiutumista, kun salskeat ja komeat prinssiroolit ovat jääneet saamatta.

Suurimmaksi osaksi olemme molemmat aivan tyytyväisiä tällaisina kanantaluttajina. Uskon, että isä on opettanut jonkinlaista mutkatonta suhtautumista omaan ulkoiseen olemukseen, sillä olen onnistunut välttymään suuremmilta ulkonäkökomplekseilta. Toki syynä voi olla sekin, että olen geenilotossa perinyt länsimaiseen stereotypiaan istuvat, sopivan nätit kasvopiirteet: ei liian kauniit, ei liian erikoiset, sopivat. Monella tuntemallani tyrmäävän kauniilla ihmisellä on suuria vaikeuksia hyväksyä peilikuvaansa, ja olenkin päätellyt, että minulle on täytyntä kasvaa jonkinmoinen suoja ulkonäköpaineita vastaan jo lapsena.

”Minkä sitä naamalleen voi ja äänellä se variskin laulaa”, isä tapasi sanoa.

Muutamia muitakin ulkoisia piirteitä olen häneltä perinyt. Hiuksemme kasvavat parissa pyörrekohdassa tismalleen samoihin suuntiin. Kun sairastumme kuumeeseen, iskee meille molemmille ensin vahva kolotus ja ihon arkuus. Meillä on samoja eleitä, etenkin kun innostumme. Nojautumme eteenpäin ja viuhdomme käsillämme kuin italialaiset liikennepoliisit. Keskittyessämme saatamme nostaa kädet ylös ja sitten taittaa ne niskan taakse.

Sitten on vaikeammin määriteltävää isänperintöä. Isä inhoaa sanaa *luoda*, kuulemma pitäisi jättää jumalille tuollaiset luomiset. Silti hän tunnistaa meissä molemmissa tarpeen luoda asioita. Vimman, joka iskee ja tökkii sisuskaluja, kunnes sille antaa energiaansa.

Ovatko luomamme asiat *luovia*, jää muiden arvioitavaksi. Omaa luovuuden määrää kun on mahdoton mitata tai vertailla muihin. Kun sen kanssa elää joka päivä, on hankala hahmottaa, ettei kaikkien tapa nähdä maailmaa taivu samanlaiselle mutkalle. Isä katsoo puunkantoa ja tekee siitä huonekalun, minä yhdistelen erilaisia kasveja ja taion keitaan keskelle betonihelvetiä.

Me olemme molemmat puhujia. Siinä missä joku toinen hahmottaa uusia asioita lukemalla tai kirjoittamalla, meidän täytyy saada puhua ne. Vasta silloin asiat järjestyvät aivoissamme oikeaan asentoon. Joku on joskus nimittänyt tuota verbaaliseksi lahjakkuudeksi, mutta minun sanomanani se kuulostaa kyllä itsekehulta. Ja toki kääntöpuolena on se, ettemme ole kovinkaan lahjakkaita kuuntelijoita.

Puheen taustalla meillä on tukenamme tietty sanojen perintö. Se tulee jo isääkin kauempaa, suvun mukana Savosta. Jos savolaisella ei ole sanaa kuvaamaan asiaa tai ilmiötä, hän keksii sellaisen. *Ruuhottaa* on oivallinen verbi kuvaamaan tapaa, jolla hyvinsyönyt rusakko makaa tulppaanipenkissä. *Vöpelö* on tunari, *väpelö* puolestaan pelkuri.

Meidän perheellämme on vaikka millä mitalla sanoja, joita olen luullut oikeiksi ilmauksiksi. Opin vasta yliopistossa, ettei *tohu* oikeasti ole synonyymi liesituulettimelle. Eräs viherkasvi on isän puheessa saanut nimen *konttori*. Luulin tämän pohjaavan etäisesti latinaan, kunnes selvisi, että kasvia näkee kuulemma vakuutusyhtiöiden ja pankkien odotustiloissa.

Kootuista keksityistä termeistämme löytyy sana, jonka vilpittömästi koen niin kuvaavana, että haluan nyt tarjota sitä

vapaaseen käyttöön. Se kuvaa iholle tyyppillisesti rantalomalla muodostuvaa kuonakerrosta.

Päivän aikana ensin voitelet itsesi aurinkorasvalla, hikoilet litratolkulla auringossa, viilennät itseäsi uimalla suomalaisessa merivedessä ja sitten toistat tätä operaatiota, kunnes ihoasi peittää nahkea kerros aurinkovoidetta, hikeä, hiekkaa ja suolaa. Tuo kerrostuma on meillä tunnettu aina nimellä *ihvi*. Sana taipuu niin substantiiviksi (olen aivan ihvissä), adjektiiviksi (olen aivan ihvinen) kuin verbiksikin (ihviydyin rannalla pahoin). Ihvi voi tarvittaessa kuvata monenlaista paskakerrostumaa, mutta kaikille ihveille on kuitenkin aina yhteistä epämiellyttävyys, tahmaisuus ja mikäli ihvi sattuu sijaitsemaan ihon pinnalla, ylitsepääsemätön himotus päästä suihkuun.

*

Isä ja minä olemme pähkäilijöitä. Ihmettelemme milloin mitään, joskus tärkeitä ja aika usein vähemmän tärkeitä asioita.

Lapsena makasin takan edessä ja tuijotin kattoa. Mietin, miten asettelisimme huonekalut, jos talomme yhtäkkiä kääntyisikin ylösalaisin, niin että katto olisikin lattia. Me molemmat tuijottelemme milloin pilviä, milloin oksankohtia lautaseinässä, ja etsimme merkkejä olennoista. Olemme kiinnostuneita historiasta, jonkin verran uskonnoista ja pienen hitusen politiikasta, ja tasaisin väliajoin päivittelemme, mikä hän hitto tätä ihmisrotua oikein vaivaa, kun on täytynyt sitä ja tuota mennä tekemään.

Isä on minua kiinnostuneempi pähkäilemään koneiden ja teknisten vempelien toimintaa. Elokuva- ja tv-kuvauksissa hän käveli tekniikan väen perässä ja kyseli loputtomasti kysymyksiä. Minä puolestani huomaan usein pohtivani tunteita. Voiko niihin luottaa, mistä ne kertovat ja tuntevatko kaikki samalla tavalla.

TARINA ISÄSTÄ, TYTTÄRESTÄ JA HÄNNÄSTÄ, JOKA MUUTTI KAIKEN.

Miten Röllä syntyi? Millainen mies satuhahmon takana on? Näyttelijä Allan "Allu" Tuppuraisen (s. 1951) tytär kuvaa kaunistelematta isän ja tyttären suhdetta, kun perheenjäsenenä on myös Röllä, josta ei ikinä pääse eroon – halusi tai ei.

Heta Tuppurainen (s. 1989) on Vaasassa kasvanut ja sittemmin helsinkiläistynyt viestinnän asiantuntija. Hän on koko elämänsä saanut kuulla olevansa Röllin tyttö, vaikka tiettävästi häneltä ei koskaan ole löytynyt häntä.

Kuva: Petri Mast

KL 99.1
ISBN 978-952-382-922-0

DOCENDO
www.docendo.fi

Kansi: Jyri Alanne